

MMEKORITA DI N'ETITI MMADU NA EKERECHI: NLEBA ANYA N'ABU EDEREDE IGBO SI N'AKA

Anagor, Chioma .C.

Ngalaba Amumamu Igbo, Afrika na Nzikoritaotaozi
Fakolti Keaatj, Mahadum Nnamdi Azikiwe, Oka
cc.anagor@unizik.edu.ng

Umiedemede

Mmekorita di n'etiti mmadu na ekerechi nwere nke ezie na nke ojoo di ka mmadu si choo. E nwere otutu mkpa ihe ekere omumaatu osisi na-egboro mmadu mana o bu mmadu ka o di n'aka ihu na osisi ndi a anwusisighi site n'agwa ha na-akpasio ihe ekere a Chukwu kere iji nyere mmadu aka n'uwa. Chukwu kere oge niile di ka udummiri nke bu oge mmiri ozuzo. O bu mmiri ozuzo na-enye mmiri mmadu na anumanu ji adi ndu. Na mmadu na anumanu nwere ikuku ha na-eku n'ume bu site n'osisi, osisi na onwe ya ga-adikwa ndu site n'ume mmadu kupuru. Ya mere o ji kee ukwu osisi na ihe ekere ndi ozo iji hu na mmadu ataghi ahuhu mana oge ufodu, mmadu na ihe ekere ndi ozo anaghi eziputa ezi mmekorita n'etiti onwe ha. Edemede a lebara anya ka odee abu Igbo ndi a hoozo si ziputa mmekorita di n'etiti ekerechi na mmadu. A ga-eji atutu ekerechi nke William Ruckert tuputara n'afu 1978 bu nke na-akowa maka mmekorita di n'etiti mmadu na ihe ndi di na gburugburu ya. Atutu a turu anya na mmadu kwesiri ihu mkpa o di ichekwa ekerechi di na gburugburu ha. Abu ndi a ga-eleba anya bu "nkwu" na "udummiri" iji chopta udi mmekorita di n'etiti ihe erere abuo ndi a.

Okpurukpukwu: Osisi, Udummiri, na Ekerechi

Ndubanye

E nwere otutu ihe Chukwu kere nke mmadu so n'otu n'ime ha iji hu na uwa atogboghi n'efu. O kere nke obula iji nyere ibe ya aka n'uzo obula tumadi inyere mmadu aka di ka ndi o kere n'oyi ya. O kere umu anumanu ka ha buru anu nye mmadu ma o buru na mmadu nyere aka ichekwaba ha site na izulite nke ga-anochi anya nke ha tara maobu nke ha gburu egbu were ahụ ya ruo akpukpukwu na ihe ndi ozo, anu na-enye mmadu mmanu anu di ka ihe otobiribiri ha ji eri nri, nsi anumaanu bu nri nye ihe a koru n'ala, ewepu mmiri ozuzo i mara na o dighi ihe ga-adi ndu ma anwu achaghi, ihe akoro n'ala agaghi eme nri nke oma.

O di mkpa imata na mmadu na anumanu agaghi adi ndu ma ewepu mmiri na ikuku nke si n'osisi aputa. Mmiri na-enye ndu, e ji ya esi nri, o na-enye aka ime ka ihe a koru n'ubi mee nri, o na-enyekwara osisi aka imi mkpuru ma di ndu. Isi sekpu nti bu mmiri maka na tupu e kee ihe obula n'uwa, mmiri diriji di ka a huru na Jenesi 1:2. Akwukwo nsu kowara na mmuo nke Chineke narughari n'elu mmiri n'oge okike uwa. Jenesi 1:9, a hukwara na Chineke nyere iwu ka mmiri niile zukota onu ka ala okporo wee puta. Nke a gosiri ikike na mkpa mmiri di n'uwa. A hukwara na jenesi 2:8 ka eke si wee kee osisi di ichieiche iji nyere mmadu aka. Nke a gosiputara na mmiri bu mmadu uzo noro mana e kere osisi iji nye mmadu nri na ikuku.

E lezia anya ebe ukwu osisi di, ahụ uru o baara mmadu n'uwa a na oke na oru mmadu ebe osisi ndi a di iji hu na ha anwusisighi site na ichekwaba ha n'ihu na o dighi nke ga-ebinwu ma ewepu ibe ya. Dika a huru tumadi na mba Afrika na mmekorita di n'etiti mmadu na ihe ekere abuchaghi nke di mma n'ihu na mmadu na-agbanyeghi na o maara na o bu site n'osisi nke gunyere ihe a kuru n'ala ka ha si adi ndu, o bukwa umuanumaanu ka ha ji mere anu oriri na ihe ndi ozo mana ha anaghi echekwaba ha etu o kwesiri. na nchikoba ndi United nations Office on Drugs na Crime (UNODC) mere na Naijiria

na 2021, ha chọputara na ihe ekere niile na-eto n'oke ọhịa tumadi osisi ndi nọ n'otu a kpọrọ "rosewood" nọ n'ihe mgbu. Ha kọwara na n'afọ 2011. Ebupuru osisi ndi a n'ebe ọ di ukwu buga ha mba ofesi. Ihe ka njo bu na mbupu a bu n'uzo ezighi ezi nke goomentị amaghi ihe ọbula banyere ya. A na-achọ osisi ndi a achọ na mba ofesi n'ihu na e ji ha aru ihe di icheiche di ka oche, nri oche, ihe e ji ekonye akwa na ihe niile e ji osisi aruputa. Osisi ndi a siri ike, utu anaghikwa agba ha nke a mere ndi ọcha ji achoghari ya ebe ọbula tumadi na mba ebe e nwere oke ọhịa ebe mmiri na-adọ. Osisi ndi a na-enye ego nan de nan de nke mere otutu ndi maara maka ya ji ebupu ya n'ohi. Ha na-aga n'oke ọhịa ebe ha na-eto gbutuo ha ma ree ha oke onu ahia. UNODC kwuru na etu ndi mmadu si egbutu osisi ndi a ma na-ere ha na oge adighi anya, osisi ndi a ga-agwu n'ohia ala Najirịa dum nke ga-enye ndi oru aka nsogbu n'ihu na agaghizi ahụ osisi siri ike a ga-eji na-arụ ihe siri ike. Atumatu ha mere goomentị Najirịa site na enyemaka goomentị mba Jamini na otu Yuropanu ji jikoo aka onu ijide ndi oru ha bu ire osisi ndi a n'ohi zupu ha na mba ofesi.

NKỌWA ỌKPURỤKPỤOKWU

Osisi

Osisi bu mkpuruokwu Igbo putara "tree" n'asusu Bekee. O bu ihe nwere ogwe, alaka, na akwukwo. O bu akuku di mkpa nke gburugburu ebe obibi. Amamgbo (2021: 252) kowara na osisi bu ihe Chineke kere nye mmadu iji mee ka ndu di mfe, toọ uto ma dikw amma n'ebe obibi mmadu. O bu ihe e ji enyere ndu aka site n'iji mkpuru ya gbochie agu. Mkpuruosisi na-enyekwa aka idozi ahụ ma mee ka akpukpo ahụ di mma ile anya.

Sanchez (2021) kowara na e nwere otutu uru osisi bara nke gunyere;

- Ha na-enye anyi ikuku okucijin
- Ha na-amị mkpuru nke mmadu ji eme nri
- Ha na-egbochi mbuze
- Ha na-enye ndo
- Ha na-achọ gburugburu mma
- Ha bu ebe obibi nye otutu umu anumaanu na anu ufe
- Mgborogwu na ahia si n'osisi bu ogwu e ji agwo otutu ọria

Ihe ndi a Sanchez guputara dabara n'ajujuonu Akolisa gbara maazi Edochi na ichie Agbarakwe gbasara osisi na uru ha bara n'afọ 2021 na bbc. Maazi Edochie kowara na n'omenala Igbo, nkwenye ndi Igbo bu na osisi obula nwere ike so ya. Ya mere na otutu mgbe a muo nwa ohu, e lie olulo nwa ya n'okpuru osisi. O gara n'ihu iguputa ufodu osisi di mkpa n'ala Igbo na ihe omimi so ha di ka;

Oji

Ichie Agbarakwe n'otu ajujuonu ahụ kowara na e ji ya aru ulo ewu na aturu ma na-ata akwukwo ya di ka nri. A na-eji ya atunyere ihe di ebube di ka onye a maara. Dika ilu Igbo kwuru na onye riri oji kpaara ya nku n'ihu na anaghi ari oji kwa daa. O kowakwara na ihe gbasara mmuo na mmadu nọ n'ukwu oji. O kowara na a na-achụ aja di icheiche tupu e gbutuo oji gbarala mgborogwu.

Osisi Anunyebe

Maazi Agbarakwe kowara na osisi a anaghi enwe osisi kwudobere ya. Nnunu na umu anumaanu anaghi ebekwasị ya, ha bekwasị ya, o buru onwa. Naani ndi katara ahụ na-eji ya eme ihe. O kwukwara na a na-eji ya eme ihe siri ike di ka ihe mmuo.

Ogilisi

A kowara ogilisi ka osisi sayensi kpọrọ "newbouldia laevis". Osisi a bu anwanwu ma n'okochi ma n'udummiri. A na-eji ya agba ogige, ufodu ji ya emeta ọba ji. Ichie Agbarakwe kowara na a na-eji ya eme oke ala. A na-etunye ya ebe e liri mmadu iji ruba ebe ahụ ama. O kwukwara na mgbe gboo, ndi

na-ago mmụọ na-ebute arụsị na-eji ya akwadobe udi ihe ahụ, a na-ejikwa ya ezi ozi n'ụfọdụ obodo. Ọmụmaatụ; agboghọ luru di ọhụ gaa "ife ụlọ" be di ya, ọ lawa, a na-ebunye ya ite mmanya o ga-eji ekele ndi ọgo mana etinye akwukwo ogilisi n'onu ite mmanya ahụ, ihe ọ putara bu "anyi alukwaghi".

Nkwu

Ọ nweghi ihe no na nkwu lara n'iyi, ewu na aturu na-eri igu; e ji ihe ewu riforo igu mere aziza; e ji akwu emeta mmanu ma were aku emeta ude, a na-etekwa nkwu a na anu anu na nkwu. Ọ bughị naani ihe na-enye ego di na nkwu, omu nkwu nwere ihe omimi so ya nke gunyere; e tinye omu n'ubi, ihe ọ putara bu mmadu abala ya. E jikwa omu eti mmanwu ma na-egosi ebe mmadu nwuru. A na-azo ala, a na-etunye omu n'ala iji gosi na mmadu ekwesighi ibay a ruo oge ekpechara ikpe ya. Onye kachie nti banye, ihe soro obodo ha eme ya.

Ogbu

Ndi na-eje n'arusi na-egbupuru arusi ha obara maobu wuupuru ya mmanya n'ukwu ogbu. Agbarakwe kowara na ihe mere nke a bu n'ih nkwenye ndi gboo na o nwere ihe gbasara ogbu, ndi mmuo na ndi mmadu. Ya mere ndi gboo ji awupuru ya oburu.

Udara

Udara bu otu osisi mmadu ga-enwe n'ugbo ya, ọ gaghi abu nke ya, ọ buru nke oha. Onye ọ daara, ọ rachaa. N'ala Igbo, udara bu osisi omumu ya mere umu nwaanyi di ime ejighi ya egwu egwu.

Osis oji

Ndi Igbo ji mkpuru osisi a ele obia nke ha kporo oji, ha ji ya ekpe ekpere maobu goo ofo. N'ogo ndi Igbo dobere oji mere na nwaanyi anaghi ari maobu ghoo oji ma ya fodu iwa ya awa di ka omenala si di.

Amamgbo (2021:256-259) ziputakwara otutu osisi e nwere nke gunyere; nchuanwu, akuekere, nchuanwuohia, anwurinwu, ube mkpuru aki, anunube, ijikara, mbembe, ebenebe, mkpodu, utu, okweone, okpete dgz.

Di ka elebagoro anya n'uru osisi baara mmadu, a kowakwara na mmekpa ahụ mmadu na-enye osisi site na igbutu ha aghara aghara iji ruo ulo, mere nku e ji esi nri, ree ya n'ih ego maobu iji zota ala d.w.g.z. na-ebute otutu ajo ihe nye ndu mmadu. Tombari, Batombari na Kemetonye (2021) kowara otutu uzọ ndi mmadu si ewepu ndu osisi na gburugburu ha na oghom so ya. Nke mbu bu ikwatu osisi di n'ohia maobu nke puru n'ala iji mee ka ala ahụ buru ala nkiti. ha kowara na otutu ihe na-ebute igbutu osisi bu ka ndi mmadu hu ebe ha ga-aru ulo koo ihe n'ala. Ufodu oge, a na-agba oke ohia oku maobu gbutuo osisi ka anumaanu hu uzọ ha ga-esi gaa kpaa nri.

Ozo bu iji weta mmepe na gburugburu ahụ site n'iru ulo ahia, ulo akwukwo, uloogwu, okporo uzọ na ulo mmeputa ihe d.g.w.z. ha gara n'ihu ikowa oghom so igbutu osisi nke gunyere;

- A. Ọ ga-eme ka umu anumaanu kwusi inwe ndo na ulo ebe obibi
- B. Ukwu osisi na-amị mkpuru agaghi amikwa mkpuru nke ga-eme na nri ga-ako umu anumaanu na mmadu.
- C. Ọ na-ebute mbuze n'ala nke na-emebi otutu ihe di ka nri a koro n'ala ebe ahụ, ulo niile di n'okirikiri ahụ ga-amalite imanya amanya.
- D. Mgbaw n'urupuru: onodu obibindu ga-agbanwe n'ih na a ga-enwe oke anwu, oke mmiri ozuzo, ala oma jijiji, ala imeghe loo ulo na ihe ndi ozo, ajo ikuku na-ekpchapu ihe di n'ala.
- E. Ọ ga-enye ohere oria di icheiche i malite iria ndi mmadu n'ih na osisi na-enye mmadu okucijin di mma na ezi nchekwa ahụ site n'ita akwukwo nri di icheiche.

- F. Ọ na-eme ka ọtụtụ ụmụ anụmaanụ hapụ ebe obibi ha chọwa eve ọzọ maọbụ nwụsịsịa tūmadi anụ na-ebi n'ọhịa. nke ga-emekwa na ndị na-agba nta agaghị ahụ anụ ha ga-agbata dī ka ọ dī n'oge ugbuga. Ọtụtụ ndị anaghizị agba nta dī ka aka ọrụ n'ihī na enweghizị ọhịa dī ka enweburu n'oge gboo ebe a na-ekwe ọnya.
- G. Ọ na-eme ka enwee ala ọkọrọ n'ihī na ọ bụ osisi na-ezipu mmiri n'ikuku site n'uzọ fotosintesis nke na-enyere ndụ mmadụ aka. Oge egbuturu ukwu osisi ndī a na-enye aka, ọ dighizị akwukwọ ukwu osisi ga-amita mmiri nke ga-eme na ọnọdụ mmiri si aga n'ime ala ga-agbanwe wee bute ala ikpọ nkụ. Ọ na-emekwa ka mmiri ozuzo hapụ i na-abia etu o kwesiri

E nwekwara osisi ndī bụ osisi nsọ nke ndī Igbo ji eme ofufe. Amamgbo (2021:158-164) kọwara osisi nsọ ka otu n'ime osisi Chineke kere nke nwere ugwu na nsopuru n'uzọ puru ichi n'ala igbo. Ọ bughị osisi ndī mmadụ ji egwuriegwu dī ka anụnụbe, ebenebe, ọgbabinagu, okwuma bụ ndī a na-ahukari n'oke ọhịa n'ihī ebube na akparamaagwa ha nwegasiri.

N'ikpeazu, ha kuru na ọ dī mkpa ndī mmadụ ikwusi igbutusi ukwu osisi dī na gburugburu ha mana ọ buru na ha ga-egbutu ya, ha kawa ahụ kuo osisi ọzọ maka ezi obibindu na ahụ ike. Ọ dikwa mma ka gooment lebaa anya etu ndī mmadụ si egbutusi ukwu osisi ma mee iwu ga-ejide ndī gahiere uzo.

UDUMMIRI

Udummiri bụ otu n'ime ihu eluigwe dī ichiiche e nwere nke gunyere; ọkochi, oge okpomoko. Ọ bụ oge mmiri ozuzo ji abia mee ka ala juo oyi ma dī nro iko ihe n'ubi. Ọ bukwa oge na-esote oge ọkochi. Powell (nd) kọwara na oge udummiri dī ichiiche n'ala Naijiria dī ka n'ugwu awusa, mmiri na-abukari n'agbata onwa Julai ruo Septemba mana n'mpaghara ndi ọzọ, udummiri bụ n'agbata Febuwari maobu Maachi ruo Ogostu maobu ufodu oge mbido Septemba.

A ga-eleba anya n'abu ndi a hooro iji ziputa mmekorita dī n'etiti mmadụ na ekerechi

1. “Nkwu”

Nkwu

Ọ dī osisi nnu uru
Ọ dighi ihe dī n'ahụ ya na-ala n'iyi
Ma mgbe ọ dī ndu, guzoro oto,
Ma mgbe ọ togboro n'ala n'onwu

Mgbe nkwu dī ndu na-eto
Diochi na-aga tee mmai
Igu ya na-enye aziza na igbegiri
Ma osisi ya, ka a na-amanyere ji

Mgbe agu na-agu ewu na aturu
A na-enye ha igu nkwu ka ha taa.
Ọ bụ ekwere na igu nkwu
Ka mmadụ na-eji agba ogige

Akwu na-enye mmadụ akụ na mmanu,
Ma enwe na ọsa na uze na-ata akwu.
Ọ bughị n'akụ ka a na-enweta ude?
Ma jiri ichere akụ na-emenwu oku.

Aburibu ka a na-eji emenwu oku,
Ma jiri ya na-egwu onu eyi.

Ogugu kpọrọ nkụ ka e ji eke elu ụlọ,
Ma jirikwa ya mee nkụ n'ekwu ọkụ

Oghirigha a kpọrọ ọkụ na mmanụ
Ka mmadụ na-eji esi ncha
Uduko nkụ e tere mmadụ,
Ka e ji amụnye ọkụ n'oge abalị

Omụ nkụ ka e ji ama ogu
E jikwa ya eke ihe okike
Mgbe ọ bula e kere ya n'ụlọ gburugburu
O gosiri na a na-ere ya ere n'ike

Omụ ka dibia na-akpa ka nkata
Nke ndị mmadụ na-eji achụ aja
Osis e gere omụ gburugburu
Bụ osis ekwensu nke gburu mmadụ

Ndị na-agọ mmụọ na-ege okwu arụsị omụ
Mgbe ha na-egburu arụsị ha anụ
Ugbọala e gere omụ n'azụ na n'ihu
Gosiri na ọ bu ozu mmadụ

Ogugu na ekwere ka e ji akpa nkata
Ma jiri ogwe nkụ mezie ụzọ
Ma ọ bụ warie ya ogologo wee kee ụlọ
Ma ọ bụ gwuo ya n'ala ka ọ bụrụ azụ ụlọ

Nkwụ na-enye mmadụ ọtụtụ ego
Ma ọ chọghị onye ume ngwụ
N'ihu na ọtụtụ ọrụ ọ na-enye mmadụ
Ma nkụ nwere ume ngwụ

Lee ka nkụ si eto ogologo
Ma ọ bughị ibu ka osisi ndị ọzọ
Ọ gbanyeghi mkpọrọgwụ nke oma n'ala
Ya mere, ọ na-ada mgbe ikuku kuru.

Nkwụ nwere obi oma nke ya
Na-azụ mmadụ, nnụnụ na anụ ọhịa
Ma ọ dị arịrịọ m ga-arịọ gi
Ka i ghara itigbu ọkụkọ ọzọ.

Abụ a na-akọwa uru dị iche iche nkụ baara mmadụ dị ka osisi, odee abụ a ji ya akọwara mmadụ na osisi baara ya uru hinne nke mere na ọ kwesiri ka ọ na-akpachapụrụ ukwu osisi di gburugburu anya iji gbanarị ngaramara n'ikpeazụ mgbe ajọ ihe di icheiche di ka ọrịa ntumadi na agụụ ga-adakwasa mmadụ d.g.w.z. Abụ a guputara ọtụtụ uru nke gunyere; mmanụ e si n'akwụ ọ miri enweta, igu ya e ji eme aziza, ude e si n'akị ya enweta, aburibu ya e ji emenwu ọkụ, osisi ya a na-awa ka nkụ na mmai dıochi na-eteta na ya nke na-enye ya ego. Ihe nke a gosiri bu na ma nkụ ọ kwu ọtọ ma ọ nwuru

anwụ, ọ bara uru ma na-enye mmadụ ego na nri kwa ụbọchị. Odee kọwara uru nkwụ baara ụmụ anụmaanụ dị ka o zipụtara na nkebi nke atọ ahiri nke mbụ na nke abụọ;

Mgbe agụụ na-agụ ewu na atụrụ

A na-enye ha igu nkwụ ka ha taa.

Nkebi nke iri na atọ, ahiri nke mbụ na abụọ:

Nkwụ nwere obi oma nke ya

Na-azụ mmadụ, nnụnụ na anụ ọhịa

Ewezuga uru nkwụ baara mmadụ na ụmụ anụmaanụ, o ziputakwara ọghom ukwu nkwụ na nkebi iri na abụọ na iri na atọ kọwara na nkwụ abụghị osisi na-esi ike n'ala n'ihia ya, oge ọbụla, ikuku kuturu ya n'ala, ọ na-adagbu ọkụkọ nke bụ ọghom nye ọkụkọ ahụ n'ihia ọnwụ ọ nwurụ, bụkwara ọghom nye onye nwe ọkụkọ ahụ n'ihia na o nwere ike bụrụ ọkụkọ ọ na-azụ ka ọ wee kpata ego site na ire ya ere maọbụ o yie akwa, ọ ree akwa ya ma ọ bụkwana were anụ ya sie nri. Nke gosiri na ihe nwere uru, nwekwara ọghom.

Lee ka nkwụ si eto ogologo

Ma ọ bụghị ibu ka osisi ndị ọzọ

Ọ gbanyeghi mkporogwu nke oma n'ala

Ya mere, ọ na-ada mgbe ikuku kuru.

Nkwụ nwere obi oma nke ya

Na-azụ mmadụ, nnụnụ na anụ ọhịa

Ma ọ dị ariiyo m ga-ariyo gi

Ka i ghara itigbu ọkụkọ ọzọ.

Abụ a zipụtara mmekọrịta dị n'etiti mmadụ na nkwụ dị ka osisi site n'igosiputa uru dị icheiche nkwụ baara mmadụ na ụmụ anụmaanụ nakwa ọghom nkwụ na-ebutere mmadụ na ụmụ anụmaanụ ma ikuku butue ya n'ihia na mgborogwu ya anaghị esi ike n'ala dị ka chi ya si kee ya. Ebe osisi a bara uru hinne, ọ dị mkpa ka mmadụ kpachapụ any aka e si egbutu ukwu nkwụ n'ihia na ọ bụ n'ihia na ukwu nkwụ anaghizi eto ka ọ dị na mbụ kpata mmanụ nri ji dị oke ọnụ n'ahia, mmai tinyekwoo ego.

2. “Udummiri”

Udummiri,

E kechaa i keghasịa

Ọ nweghi onye na-ezi gi oke ala gi

Ọ bụ ebe ọ masiri gi isi na-aga

Ma ha jụ kochiere gi ụzọ

{ kparikọọ ha dum

Ikorobia na-anuri na ya zutara ụgbọala

Gi bụ udummiri anara ya ụgbọala

Zunyere ya ukwala

Ewo! Udummiri meere ụmụ mmadụ ebere

Abụ a nwere nkebiabụ abụọ. Nkebi nke mbụ nwere ahiriabụ isii ebe nke abụọ nwere ahiri anọ. Ndi odee abụ a bụ Ezeuko na Anowai ji abụ a eziputa mmekọrịta dị n'etiti mmadụ na mmiri ozuzo n'oge udummiri. Nkebi nke mbụ kọwara udummiri dị ka ihe nwere ndụ n'ime ya n'ahiri nke mbụ;

Udummiri,

E kechaa i keghasịa

A hụkwara na udummiri bụ oge mmiri ji eme ihe masịrị ya n'ihl na ọ bụ oge ya. Ụzọ masịrị ya ka o si aga mana ọ bụrụ na mmadụ kọchịe ụzọ o si aga, ọ waara onwe ya ụzọ ọzọ o si aga iji gosi na ọ bụ ya na-achị.

Ọ nweghị onye na-ezi gị oke ala gị
Ọ bụ ebe ọ masịrị gị isi na-aga
Ma ha jụ kọchiere gị ụzọ

Nkebi nke abụọ kọwara ọghom udummiri nye mmadụ na akunauba. Nke a gosiri na udummiri na-emebiri ndi mmadụ ihe ha;

Ikorobia na-anuri na ya zutara ugboala
Gị bụ udummiri anara ya ugboala
Zunye ya ukwuala
Ewo! Udummiri meere umu mmadụ ebere

Mmekorita Di n'Etiti Mmadu Na Udummiri

Abụ a gosiri na e nwechaghị ezi mmekorita n'etiti mmadụ na udummiri nke bụ ihe atụtụ ekerechi na-eleba anya. Nkebi nke mbụ gosiputara na mmadụ kwesiri iwa ụzọ di mma ebe mmiri ozuzo ga-esi na-erupu n'oge udummiri mana oge ufodu, mmadụ anaghị eme ihe kwesiri ekwesị. Ufodu oge, ha na-eji ahijia maobu aja kpochie owa mmiri. Mgbe udummiri ruru, ide mmiri malite, mmiri achowa ụzọ ọ ga-esi gaa mana ọ gaghi ahụ. Nke a na-eme ka mmiri were aka ya keghasị ụzọ ọzọ di ka ndi odee a ziputara;

Udummiri,
E kechaa i keghasị
Ọ nweghị onye na-ezi gị oke ala gị
Ọ bụ ebe ọ masịrị gị isi na-aga
Ma ha jụ kọchiere gị ụzọ
{ kparikọọ ha dum

E kwesiri ka e nwee ezi mmekorita n'etiti mmadụ n'oge ihu eluigwe niile e nwere. Mmadu maara na e nwere oge ihu eluigwe di icheiche di ka udummiri, okochi, oge okpomokwu. Mmadu kwesiri i na-adị nkwardobe maka ihu eluigwe ndi a okachasi oge udummiri maka na oge ahụ na-eweta ọghom di icheiche nye ndu mmadụ, ahike, akunauba na ihe a koru n'ubi. Ọ bụrụ na mmadụ wara ụzọ di mma ebe mmadụ si aga, e ruo oge udummiri oge ide mmiri na-eru, mmiri agaghị ekeghasi ụzọ ọzọ nwere ike banye n'ubi maobu n'uzo awara awara.

Na nkebi abụọ di n'elu, a huru etu udummiri si emebi ugboala mmadụ tara ahuhu zuta iji nyere ndu aka mezie onye ahụ o were ukwu gawa.

Ikorobia na-anuri na ya zutara ugboala
Gị bụ udummiri anara ya ugboala
Zunye ya ukwuala

N'ihl na mmadụ na udummiri enwebeghi ezi nkwekorita etu ha abuo ga-esi nooro onwe ha ma hapu inye onye nke ozu nsogbu, obi na-amapu mmadụ ma udummiri malite maka na o ga-emebi otutu ihe. Nke a mere na mmadụ na-ario udummiri ka o meere ya ebere.

Ewo! Udummiri meere umu mmadụ ebere

Ọ bụ ezie na ma mmadụ na udummiri bụ oru aka eke nke ọ kere ka ha abuo nyere onwe ha aka mana mmadụ nwere uche di ka ihe eke kere n'oyiyi ya nke mere na ọ kwesiri ihazi ndu ka ọ baara onye

ọbụla mana n'ihì na mmadụ emeghị ihe o kwesiri ime, udummiri malite ime ka o si sọ ya nke gosiri nae zi mmekorita adighi n'etiti ha abuo di ka o si kwesi.

Ihe ndi a choputara

A choputara na ndi odee abu Igbo na-eziputa mkpa na uru osisi baara mmadụ na umu anumanu di ka ihe ekere iji mee ka mmadụ ghotu na osisi abughi ihe o kwesiri i na-egbutu etu o si sọ ya n'ihì na ewepu osisi, o gaghi enwe ezi ahụ ike, nri maobu ikuku okucijin iji di ndu.

A hukwara na osisi ka baara mmadụ uru kari ka mmadụ baara ya n'ihì na Chukwu kere ihe ndi ahụ niile iji nyere mmadụ aka na ndu ya nke kwesiri ka mmadụ jigidesie ihe ekere ndi a aka ike ka ha hapu ikpochapu n'elu uwa a.

A choputara na udummiri bu oge eke kere n'ụwa mana mmadụ anaghi akwado nke oma inabata oge ahụ site n'ime ihe niile kwesiri ekwesị nke ga-eme ka nsogbu hapu idaputa n'etiti mmadụ na udummiri.

A hukwaziri na udummiri na-emebi otutu ihe na akunauba mmadụ di ka ugboala. O na-ekeghasi ihe okachasi uzọ n'ihì na uzọ o ga-esi na-aga adighi.

N'ikpeazu a hukwara mkpa o di mmadụ igba mbọ na-akụ ukwu osisi gburugburu ya maka inwe ezi ndu ma kaba ahụ waa uzọ mmiri ozuzo ga-esi na-aga ka e nwee ezi mmekorita n'etiti ha abuo.

Nchikọta

Mmadu chorọ osisi kari ihe osisi chorọ mmadụ n'ihì na osisi baara mmadụ na umu anumanu uru kari. anu ohia niile ukwu osisi na-enye ulo nan do na Naijiria na-agbasisi n'ohia ndi Naijiria n'ihì enweghi ebe obibi maka na mmadụ na-egbutusi osisi iji gboo mkpa ya ma reta ego na-amaghi na ewezuga osisi gburugburu ya, ajo oria egbuo ya.

Mmadu tumadi ndi na-arụ ulo n'udi obula kwesiri igba mbọ hu na ha aruchighi uzọ mmiri si aga. O buru na ha chorọ iruchi ya, ha kaba ahụ kwaara mmiri uzọ ozo o ga-esi na-aga iji gbanari mmiri iji aka ya keghasia uzọ ebe masiri ya.

Goomenti kwesiri ito anya n'ala jide ndi na-egbutusi ukwu osisi n'uzọ ekwesighi ma hu na alaghachiri azu ikuziri ndi mmadụ mkpa o di ikọ osisi gburugburu ha.

Goomenti kwesiri igba mbọ waa uzọ di mma n'okporouzo awara awara niile ha ruru. Ha kwesikwara ihu na ndi oru ha bu ikpo ahijia na-eme ya nke oma tumadi ahijia ndi ahụ ikuku na-ebuba n'owa mmiri.

E kwesiri ka ubochi ahụ goomentị maputara e ji edobe ebe niile ocha na onye obula putara n'igwe hu nae be niile di ocha. Onye obula e jidere kponyere ahijia n'owa mmiri ga-anata ntaramaahuhu di ukwu di ka ikpo ahijia niile di n'owa mmiri niile no na gburugburu ya maobu kwuo nnukwu ugwo iji doo ndi ozo aka na nti.

Edendibịa

- Akaolisa, Uche (Juun 14,2022). “Sacred Trees: Osisi Ndị Dị Mkpaa N’igbo Oge Gboo Na Ihe Omimi So Ha”. Eweghachitere na Juun 14, 2022. Site na <http://www.bbc> Igbo
- Amamgbo, O.C. (2021) “Aha Osisi Ufodu: Uru Ha Baara Ndị Igbo” *Enyo jonal* , Vol. 2(1) pp154-167.
- Amamgbo, O.C. (2021) “Osisi Ufodu Ndị E Nwere n’Ala Igbo Na Mputara Aha Ha” *Journal of Chinese and African Studies (JOCAS)*, Vol. 2(1) pp. 252-260.
- Ezeuko, R.O na Anowai, J.I. (1989). “Udummiri” in *Echiche*. Onicha: Elite Publishers
- Powell, R. (nd). “The climate of Nigeria” in *Blue Green Atlas*. Eweghachitere na Mee 9, 2026. Site na <http://bluegreenatlas.com>
- Sanchez, Monica (2021). “Mkpaa Osisi na Osisi Dị Na Uwa Anyị/ Ugbo na Nlekota”. Eweghachitere na Juun 10, 2026. Site na <http://www.jardinerianon.com>
- Tombari, B., Batombari, G.G. na Kemetonye, J.S. (2021). “Deforestation: Human Causes, Consequences and Possible Solutions na Jonal nke Geographical Research vol.4, no.2. pg 22-3. Bilingual Publishing
- UNODC (Maachi 3, 2021). “The Exploitation of Rosewood in Nigeria” Eweghachitere na Juun 13, 2025. Site na <http://www.unodc.org>nigeria>